

*Meža īpašnieki
un dabas
vērtību
apsaimniekošana*

*Pēc pieredzes
uz Igauniju
un Somiju*

*Sakņu trupe
seko cilvēkam*

KONFERENCĒ DISKUTĒ PAR MEŽA ĪPAŠNIEKIEM AKTUĀLIEM JAUTĀJUMIEM

Šogad meža nozares konferences galvenās tēmas bija par Meža un saistīto nozaru pamatnostādņēm 2015.–2020. gadam izvirzīto rādītāju izpildi un turpmāk nepieciešamo atbalstu no Eiropas Savienības (ES) fondiem meža īpašniekiem.

Konferencē izvērtās arī karstas diskusijas par aizsargājamo teritoriju izveidi un mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem, kā arī ES nozīmes biotopu kartēšanu meža zemē.

Zemkopības ministrs Jānis Dūklavs vēstījumā konferences dalībniekiem aicināja jautājumus skatīt kopsakarībās, jo pasaulē un Eiropā joprojām notiek aktīvas diskusijas par starptautiskiem procesiem, klimata un enerģētikas politikas jautājumiem, kas prasa plašu un

sabalansētu skatījumu uz problēmu risināšanu kopsakarībās. Piemēram, CO₂ piesaiste ir cieši saistīta ar meža atjaunošanu.

PAMATNOSTĀDNES – REALITĀTES PĀRBAUDE

Par Meža un saistīto nozaru pamatnostādņu 2015.–2020. gadam izvirzīto rādītāju izpildi informēja Arvīds Ozols, Zemkopības ministrijas (ZM) Meža departamenta direktors: “Tagad mēs redzam, ka tas, kas tika ierakstīts pamatnostādnēs kā meža politikas mērķi, un rezultatīvie rādītāji atspoguļo mūsu domāšanas veidu 2014. gadā, kad pamatnostādnes veidojām. Tagad tā ir zināma realitātes pārbaude, vai mūsu domas par nozares attīstību, vīziju un to, kas šajā jomā ir darāms, cik tas atbildis realitātei,

cik mums ir bijis vai nav bijis iespējams finansēt pasākumus.”

Meža nozare kopumā ir ar pozitīvu importa un eksporta bilanci. 2017. gadā tā bija 1,43 miljardi *euro*. Būtiska ir pievienotā vērtība, ko meža nozare dod tautsaimniecībai. Tā rāda, ko no meža resursa un tā apsaimniekošanas var gūt, to papildinot ar zināšanām un darbu. Pēdējos gados meža nozares pievienotā vērtība ir ar pieaugošu tendenci. Tās īpatsvars IKP ir 4,8%.

Darba algas mežsaimniecībā pārsniedz Latvijas vidējās. Taču kokapstrādē tā ir mazāka, un tur ir vēl, kur tiekties. Nodarbinātība kopš krīzes laika meža nozarē ir stabilizējusies. Taču nozarei jāstrādā, lai saglabātu tās darbavietas, kas jau ir, jo, augot darba efektivitātei un ražīgumam, darbavietām ir tendence samazināties.

► 6. lpp.

ŠAJĀ NUMURĀ:

Valsts meža dienesta aktualitātes meža īpašniekiem	3
Valsts nodevu par mežsaimnieciskām darbībām varēs maksāt avansā	3
Apbalvoti meža nozares gada balvas "Zelta čiekurs" laureāti	4
Lai meža īpašnieki būtu zinoši un ieinteresēti dabas vērtību pareizā apsaimniekošanā	5
Pēc pieredzes uz Igauniju un Somiju	8
Ierīkotas dažādu koku sugu plantācijas	10
Domājot par meža kopšanu nākotnē	10
Labs piemērs pēctecībai	11
Lielākais darbs jāiegulda jaunaudzēs	12
Sēne privātīpašumu nerespektē	13
Stāsts par Latvijas koku vilnu	14
Bebru populācijas apsaimniekošana Baltijas jūras reģionā	15
Interesants medību muzejs Somijā	16

IESPĒJA PIEDALĪTIES MEŽU APMEKLĒJUMOS

LLKC Meža konsultāciju pakalpojumu centrs uzsācis mežu apmeklējumu organizēšanu Lauku attīstības programmas (LAP) investīciju pasākuma 2014.–2020. gadam ietvaros, kas turpināsies līdz 2020. gada 1. oktobrim.

Pasākuma mērķis ir nodrošināt mežu apmeklējumus saistībā ar noteiktu tematiku – konkrētām ilgtspējīgas saimniekošanas metodēm vai tehnoloģijām, saimniekošanas veida dažādošanu, dalību īsās piegādes ķēdēs, jaunu darījumdarbību un tehnoloģiju izstrādi, izmantošanu, meža noturības uzlabošanu un citiem mežsaimniecības jautājumiem. Tiek piedāvāti mežu apmeklējumi gan Latvijā, gan ārzemēs.

Lai varētu piedalīties apmeklējumos, dalībniekiem ir jāpierāda iesaiste minētajās nozarēs, kā arī jārēķinās ar līdzmaksājumu – Latvijas braucienos 20%, ārzemju – 30% no kopējām viena cilvēka izmaksām.

Mežu apmeklējumi par aktuālām tēmām:

- Kokaugu plantāciju un stādījumu izveide, mežaudžu ieaudzēšana (Latvija, Eiropa),
- Meža apsaimniekošanas metodes aizsargājamās dabas teritorijās (Latvija, Eiropa),

- Meža reproduktīvā materiāla ieguve un ražošana (Latvija, Eiropa),

- Tehnikas un tehnoloģiju izmantošana privāto mežu apsaimniekošanā (Latvija, Eiropa),

- Savvaļas dzīvnieku audzēšana ierobežotās meža platībās (Latvija),

- Meža nekoksnes resursu ieguve un pārstrāde (Latvija),

- Koksnes kā atjaunojamā dabas resurss loma bioekonomikā, inovatīvas un modernas koksnes pārstrādes tehnoloģijas, produktu izmantošanas iespējas (Latvija, Eiropa),

- Sertificētu privāto mežu apsaimniekošana (Latvija, Eiropa),

- Preventīvie pasākumi meža dzīvnieku un kaitēkļu nodarīto postījumu ierobežošanai (Latvija, Eiropa),

- Sabiedrībai sociāli nozīmīgu mežu apsaimniekošana un labiekārtošana (Latvija, Eiropa).

Apmeklējumi tiek nodrošināti Lauku attīstības programmas (LAP) investīciju pasākuma 2014.–2020. gadam "Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi" apakšpasākuma "Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem" ietvaros.

Plašāka informācija par apmeklējumiem www.mkpc.llkc.lv

NĀKAMAJĀ GADĀ MEŽA ĪPAŠNIEKIEM BŪS IESPĒJA APGŪT JAUNAS ZINĀŠANAS PAR MEŽA APSAIMNIEKOŠANU

Meža konsultāciju pakalpojumu centrs Latvijas Lauku attīstības programmas "Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi" apakšpasākuma "Profesionāls izglītības un prasmju apguves pasākumi" 2014.–2020. gadam ietvaros 2019. gadā organizēs mācības meža īpašniekiem, meža nozarē nodarbinātajiem un medniekiem.

Mācības notiks par sekojošām tēmām:

- Kokaugu audzēšana neizmantotās zemēs, plantāciju meži,
- Meža atjaunošana un ieaudzēšana CO₂ piesaistei, meža reproduktīvais materiāls,
- Mežaudžu kopšana ražības palielināšanai,
- Eiropas Savienības atbalsts mežaudžu ražības palielināšanai, mazvērtīgo un neproduktīvo mežaudžu ražības celšana,
- Noturīga mežaudze un mežaudzes audzēšanas riski,

- Meža sertifikācijas prasības meža apsaimniekošanā,

- Meža bioloģiskās daudzveidības aizsardzība un saglabāšana mežizstrādē, kultūrvēsturiskie objekti mežā,

- Vidi saudzējoša meža apsaimniekošana privātajos mežos,

- Savvaļas dzīvnieku slimības, medījuma gaļas higiēna un pārtikas drošība,

- Mežsaimniecības kooperatīvu darbības attīstība, dažādošana un konkurētspējas palielināšana,

- Meža īpašniekam nepieciešamās zināšanas meža apsaimniekošanā,

- Meža apsaimniekošana kā uzņēmējdarbības veids, meža inventarizācijas datu noteikšana un pielietošana,

- Kokmateriālu sagatavošana, uzmērīšana un kvalitātes vērtēšana,

- Mežizstrāde, darbs ar motorinstrumentiem,

- Efektīvas medību saimniecības veidošana, meža dzīvnieku postījumu samazināšanas iespējas,

- Meža nekoksnes resursi, to apsaimniekošana un izmantošana,

- Ārvalstu uzņēmējdarbības pieredze meža apsaimniekošanā un koksnes resursu ieguves plānošanā (praktiskās nodarbības ārzemēs),

- Darba drošība un aizsardzība meža apsaimniekošanā.

Mācībās būs iespēja apgūt gan teorētiskās zināšanas, gan praktiskās mācības mežā un citos objektos. Mācības tiek organizētas sadarbībā ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti (LLU), piesaistot vieslektorus no LLU Meža fakultātes, Pārtikas veterinārā dienesta, kā arī mežzinātniekus un citu institūciju speciālistus. Klausītāji saņems izdales materiālus un apliecinājumus par mācību kursa beigšanu, kā arī **apmācību dalībnieks – meža īpašnieks var iegūt papildu piecus punktus ES projektu vērtēšanas procesā.**

Plašāka informācija www.mkpc.llkc.lv

VALSTS MEŽA DIENESTA AKTUALITĀTES MEŽA ĪPAŠNIEKIEM

Meža nozares konferencē par aktualitātēm meža īpašniekiem informēja Valsts meža dienesta (VMD) ģenerāldirektors Andis Krēsliņš (attēlā).

Par meža inventarizāciju. Andis Krēsliņš atgādināja par meža īpašnieku pienākumu veikt meža inventarizāciju. Meža inventarizācija ir galvenais dokuments meža apsaimniekošanai, tajā skaitā saimnieciskās darbības veikšanai, meža vērtības apzināšanai, nekustamā nodokļa aprēķināšanai, kompensācijas saņemšanai, piemēram, par *Natura 2000* teritorijām u.c.

Šis gads parādīja, ka tas ir svarīgs dokuments ugunsdzēsības preventīvo pasākumu plāna sastādīšanai. Šobrīd Latvijā 11% no privātajiem mežiem inventarizācijas ir veiktas pirms 2000. gada vai nav veiktas vispār. Tas nozīmē, ka šie meža īpašnieki ir izslēgti no tālākas meža apsaimniekošanas aprites. Meža inventarizāciju kvalitāte ar katru gadu uzlabojas.

Uguns apsardzība. VMD atbild par uguns apsardzību visā valstī. VMD realizēšanu nosaka normatīvā bāze, pieejamie un nepieejamie resursi un sadarbība, kas ir pats galvenais meža apsardzībā. 2018. gads bijis grūts un satraucošs, bijuši 945 ugunsgrēki, starp tiem vairāki ievērojami, piemēram, Valgalē izdega 1353 ha.

Šogad liels skaits ugunsgrēku bija aizsargājamās teritorijās, kur tiek ierobežota saimnieciskā darbība, līdz ar to infrastruktūras objekti netiek uzturēti, piekļūšana ugunsgrēka vietai ir ierobežota.

Ģenerāldirektors atgādināja meža īpašnieku pienākumus saistībā ar uguns apsardzību, īpaši uzsverot ugunsgrēka vietas uzraudzību. Šogad 70% meža īpašnieku neveica ugunsgrēku uzraudzību pēc tā ierobežošanas.

Par dabas aizsardzību.

Meža īpašniekus visvairāk interesē situācija un VMD loma mikroliegumu veidošanā. Šajā jomā rodas visvairāk konfliktu ar meža īpašniekiem, jo parasti ir eksperta viedoklis un iesniegums, un īpašnieka domas netiek ņemtas vērā. Ir gadījumi, kad rodas kategoriskas pretrunas starp īpašniekiem un ekspertiem, tad konflikti tiek risināti tiesvedības ceļā. Mikroliegumi pārsvarā tiek izveidoti valsts mežu platībās.

Divu gadu periodā izveidoti 88 mikroliegumi. Tos pamatā ierosina veidot

nevalstiskās organizācijas, kurām ar Vides aizsardzības likumu ir garantētas ļoti plašas tiesības iesaistīties ar vidi saistītās jomās. VMD, lemjot par mikrolieguma izveidošanu, ir pienākums izvērtēt dažādas intereses un pieņemt sabalansētu lēmumu. 10% gadījumos tiek pieņemti lēmumi par mikroliegumu neveidošanu.

Meža aizsardzība. Mūsu valstī ozoliem ir parādījusies jauna slimība – akūta ozolu kalšana. Ģenerāldirektors mudināja meža īpašniekus apsekot savus mežus un novērtēt ozolu stāvokli. Ja ir kādas pazīmes, kas liecinātu par ozolu kalšanu, jāvērsas pie VMD speciālistiem. VMD ir apsekojis diezgan daudz ozolu audžu Kurzemē un Zemgalē, kas vecākas par 50 gadiem. No aizdomīgiem kokiem tiek ņemti paraugi. VMD turpinās atlikušo meža nogabalu apsekošanu un risinājumu izstrādāšanu slimības ierobežošanai.

Foto: no VMD arhīva

A. Krēsliņa novēlējums, lai šādi skati mežā, kā bija šogad, neatkārtotos.

VALSTS NODEVU PAR MEŽSAIMNIECISKĀM DARBĪBĀM VARĒS MAKSĀT AVANSĀ

Valdība ir apstiprinājusi Zemkopības ministrijas sagatavotos grozījumus noteikumos par valsts nodevu par mežsaimnieciskām un medību darbībām.

Valsts meža dienests ir nodrošinājis meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem piekļuves tiesības Meža valsts reģistram (MVR) tiešsaistē, kas nozīmīgi atvieglo dokumentu apriti. Taču, ja meža īpašnieks vai tiesiskais valdītājs saņem

daudz apliecinājumu un atzinumu, pakalpojumu ir grūti izmantot, ja pirms katra apliecinājuma vai atzinuma saņemšanas ir jānomaksā valsts nodeva. Lai pilnvērtīgi izmantotu piekļuves tiesības MVR tiešsaistē, tiem meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem, kuru īpašumā vai tiesiskajā valdījumā ir 1000 un vairāk hektāru meža, būs iespēja noslēgt vienošanos par valsts nodevas nomaksu avansā.

Noteikumi paredz, ka valsts nodevas avansa maksājumu VMD aprēķinās un

meža īpašnieks vai tiesiskais valdītājs maksās par pārskata gadu, un VMD meža īpašnieka atbilstību valsts nodevas nomaksai avansā izvērtēs kārtējā pārskata gada 30. decembrī.

Noteikumi "Grozījums Ministru kabineta 2014. gada 11. februāra noteikumos Nr.2 "Noteikumi par valsts nodevu par mežsaimnieciskām un medību darbībām"" stāsies spēkā 2019. gada 1. janvārī un būs publicēti oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis".

APBALVOTI MEŽA NOZARES GADA BALVAS “ZELTA ČIEKURS” LAUREĀTI

Sogad 14. decembrī Siguldā jau piecpadsmito reizi norisinājās meža nozares pasākums – gada balvas “Zelta čiekurs” pasniegšana.

Gada balvas ieguvēji saņēma lielo zelta čiekuru, pārējiem laureātiem tika pasniegts mazais zelta čiekuriņš.

Pasākumā tika godināti meža nozares izcilākie ļaudis, kas ar sava mūža darbu ir veicinājuši meža nozares, Latvijas tautsaimniecības un valsts uzplaukumu.

Balvu nominācijā “Par mūža ieguldījumu” saņēma:

Ivars Bērziņš – mežsaimnieks, kura darba mūžs veltīts mežsaimniecības un zinātnes attīstībai meža nozarē, viens no Latvijas meža darbinieku vīru kora “Silvicola” dibinātājiem.

Zigurds Kariņš – ilggadējs Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” pētnieks. Visu savu pētnieka darba mūžu veltījis jaunu metožu un tehnoloģiju izstrādei, kas paredzētas veiksmīgai un produktīvai mežaudžu atjaunošanai.

Laimonis Kūliņš – ilggadējs Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultātes Kokapstrādes katedras mācītspēks, viens no labākajiem koksnes līmēšanas speciālistiem Latvijā.

Nominācijā “Par inovatīvu uzņēmējdarbību” galveno balvu ieguva SIA “Avoti SWF”, mazo čiekuru saņēma – SIA “SC Koks” un SIA “VMF Latvia”.

Nominācijā “Par zinātnes ieguldījumu nozares attīstībā” tika sveikti Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūta **Jāņa Rižikova** vadītā pētnieku grupa sadarbībā

Meža nozares gada balvas “Zelta čiekurs” ieguvēji

ar AS “Latvijas Finieris” pārstāvjiem par pētījumu “Betulīna rūpnieciskās ražošanas izpēte”; **Arņa Gaiļa** vadītā Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” Meža selekcijas radošā grupa sadarbībā ar akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” struktūrvienības “Sēklas un stādi” pārstāvjiem par pētījumu “Meža koku sugu selekcijas darba programmas īstenošana 2017.–2018. gadā”; Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūta vadošais pētnieks **Aivars Žūriņš** par pētījumu “Biorafinēšanas pieeja Latvijas tautsaimniecībā”. Lielo zelta čiekuru saņēma divi laureāti – **Jāņa Rižikova** vadītā pētnieku grupa un **Arņa Gaiļa** vadītā radošā grupa.

Pasākumā tika paziņots nominācijas “Par ilgtspējīgu saimniekošanu” un reizē

arī konkursa “Sakoptākais mežs” balvas ieguvējs. Galveno balvu “Zelta čiekurs” saņēma saimniecības “Skudras” īpašnieks **Madars Kalniņš** no Naukšēnu novada, mazo zelta čiekuru saņēma saimniecības “Dīķenieki” īpašnieks **Grigorijs Rozentāls** no Alsungas novada un saimniecības “Skudrukalni” īpašnieks **Artis Taurmanis** no Alūksnes novada.

“Zelta čiekurs” pasniegšanas ceremonijā “Latvijas Avīzes” simpātiju balvu ieguva meža īpašnieks **Aivars Bergmanis** no Kabiles.

Plašāka informācija par gada balvas “Zelta čiekurs 2018” laureātiem pieejama interneta vietnē www.zm.gov.lv. Pasākuma atkārtojumu var noskatīties Re: TV arhīvā.

Galveno balvu ieguva **Madars Kalniņš**

Nominācijas “Par ilgtspējīgu saimniekošanu” laureāti (no kreisās) **Artis Taurmanis**, **Grigorijs Rozentāls**, **Madars Kalniņš**

LAI MEŽA ĪPAŠNIEKI BŪTU ZINOŠI UN IEINTERESĒTI DABAS VĒRTĪBU PAREIZĀ APSAIMNIEKOŠANĀ

Sogad Latvijas Meža īpašnieku biedrība īsteno Vides aizsardzības fonda līdzfinansētu projektu “Meža īpašnieku izglītošana un iesaiste lēmumu pieņemšanā par meža apsaimniekošanu aizsargājamās dabas teritorijās”.

Ierosme šim projektam radās, sekojot līdzīgi notikumiem ap dabas parka “Abavas senleja” dabas aizsardzības plāna izstrādi, kuras gaitā veidojās konflikti starp plāna izstrādātājiem un zemes īpašniekiem. Zemes īpašnieki nebija apmierināti ar plāna izstrādes gaitu, par kuru īpašniekiem ne vienmēr bija iespējams uzzināt, līdz ar to arī piedalīties. Kā arī par mērķiem, kuru dēļ tiek veidotas aizsargājamās dabas teritorijas, un kā tie tiek sasniegti.

Projektā tiek veikta izpēte par to, kas ietekmē gan meža īpašnieku, gan dabas aizsardzības mērķu sasniegšanu. Projekta uzdevums ir dialoga formā identificēt veidus, kā veiksmīgāk sabalansēt meža apsaimniekošanas un dabas aizsardzības mērķus, kas kopumā būtu vērsti uz sabiedrības attīstību.

Problēmu loks

Apkopojot meža īpašnieku viedokļus, var teikt, ka problēmu loks iedalās divās daļās – procesu organizēšanā un mežsaimniecību regulējošās normās. Attiecībā uz procesu, kādā tiek izstrādāti gan pašvaldību teritorijas attīstības plāni, gan dabas aizsardzības plāni, meža īpašnieki norāda ne tikai uz īpašnieku nepietiekamu informēšanu, bet arī zemes īpašnieku interešu neievērošanu.

Galvenie iebildumi par aizsargājamo teritoriju veidošanas procesu ir par to, ka plānu izstrādātāji nepietiekami ņem vērā šo teritoriju iedzīvotāju mērķus. Bieži vien vienas puses mērķu sasniegšana nozīmē, ka otra puse tos nesasniedz. Lai zemes īpašnieks nejustos zaudētājs, viņa vērtības un vajadzības šajos plānos ir jāizvērtē daudz nopietnāk, nekā tas tiek darīts līdz šim.

Saziņas trūkums

Bieži vien cilvēki nemaz neuzzina, ka tiek plānotas izmaiņas teritorijā, kur viņi dzīvo un saimnieko. Zemes īpašniekiem reti kad ir pietiekamas iespējas un zināšanas, lai nodrošinātu pārstāvniecību.

Meža īpašnieki raksturo situācijas, kad plānotāji kartē izvēlas teritorijas, ko attīstīt kā rekreācijas zonas vai migrējošo putnu atpūtas zonas, neņemot vērā, ka zeme, par kuru tiek spriests, pieder konkrētiem cilvēkiem, kam ir savi mērķi attiecībā uz to. Tāpat arī, mainot apsaimniekošanas režīmu kādā aizsargājamās teritorijas

zonā, vienīgā saziņa ir informatīva vēstule par izmaiņām. Iztrūkst iedziļināšanās konkrētā situācijā, korektas, izglītojošas sarunas ar meža īpašniekiem, izskaidrojot lēmuma pamatotību, īpašnieka tiesības un turpmāko teritorijas apsaimniekošanu.

Attiecībā uz mežsaimniecības normatīvo regulējumu aizsargājamās dabas teritorijās meža īpašniekiem ir pieņemams tāds regulējums, kas ir saprotams un loģisks. Tādās teritorijās, kur patiešām ir saudzējami biotopi vai citas izcilas vērtības, jārikojas tā, lai tās tiek saglabātas. Un, ja tas prasa mežsaimnieciskās darbības aizliegumu, tad tas pilnā apmērā jākompensē.

Neadekvātu kompensāciju apmēru kā problēmu atzīst pilnīgi visi, pat vides nevalstiskās organizācijas. Līdz šim gan par risinājumiem netika domāts. Problēma meža īpašniekiem ir – vērtību zaudēšana. Savukārt vides politikas īstenotājiem, ar sistēmu neapmierināts īpašnieks reti kad būs labs sadarbības partneris.

Konfliktsituāciju cēloņi

Iepriekš notikušajās mediatores Ilzes Dzenovskas vadītājās intervijās VARAM un Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) pārstāvji iepazīstināja ar savu redzējumu par konfliktsituāciju cēloņiem. Sagatavotajā ziņojumā par pirmo projekta posmu kā problēmas minētas vairākas jomas:

- represīvas politiskās kultūras mantojumu, kas kavē veidot iekļaujošu dabas aizsardzības politiku un dabas aizsardzības plānu izstrādi. Neprofesionālas komunikācijas un sabiedrisko apspriežu vadības prasmes, kā arī dabas aizsardzības plānu izstrādes procesa un saturs kvalitāte kopumā;

- Latvijā nav pirmatnēju mežu;

- datu bāzē *Ozols* nav redzamas mežu nogabalu robežas visiem lietotājiem. DAP min Igauniju kā piemēru visu datu atklātībai un pieejamībai, tajā skaitā par konkrētiem zemes nogabaliem;

- bažas par rekreācijas slogu, kas tiek uzlikts mežiem aizsargājamās dabas teritorijās;

- DAP saskaras ar sabiedrības neapmierinātību par mikroliegumu izveidošanu, kaut tos šobrīd ierosina Latvijas Dabas fonds un lēmumu par to izveidi pieņem Valsts Meža dienests (VMD). DAP aicinājumam veikt sabiedrības informēšanu LDF neesot atsaucis.

Pašvaldības loma

Kandavas novada domes uzņēmējdarbības konsultante Iveta Pāža tikšanās laikā klātesošos iepazīstināja ar novada attīstības izaicinājumiem, kā būtiskākos minot iedzīvotāju skaita sarukumu, kā arī to, ka esošais regulējums dabas parkā “Abavas senleja” neveicina teritorijas attīstību.

Latvijas Pašvaldību savienības un Kandavas novada domes pārstāvji minēja tādas faktorus kā negūti ieņēmumi budžetā sakarā ar saimnieciskās darbības apgrūtinājumiem (Kandavā 9% no visas teritorijas ir īpaši aizsargājama teritorija, savukārt Dundagā 26%). Teritoriālās plānošanas procesa kvalitāte ievērojami klibo dēļ saturīgas sabiedrības iesaistes neesamības formālu sabiedrisko apspriežu laikā.

Arī VMD pārstāvis Andis Purs seminārā informēja par labas pārvaldības principiem. Ja sabiedrības interesēs īpašums tiek aprobežots, tad nosacījumiem jābūt tādiem, ka īpašniekam tiek kompensēts vismaz tik, cik viņš zaudē šo aprobežojumu rezultātā. Arī pieņemot lēmumus par jaunu mikroliegumu izveidošanu, VMD izvērtē gadījumus un pēc iespējas cenšas privātiem mežiem nelikt mikroliegumu slogu.

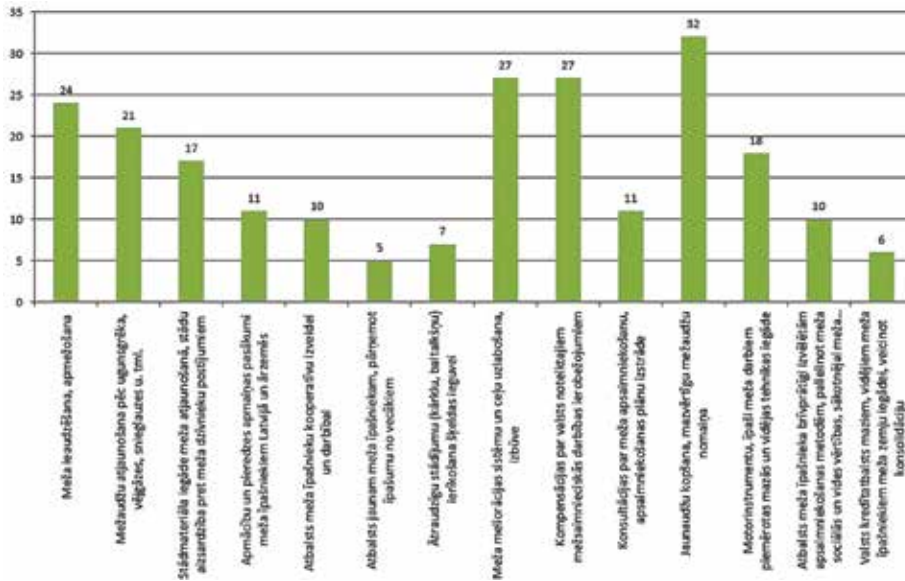
Nepietiekamas zināšanas par dabas vērtību apsaimniekošanu, nepietiekama savu tiesību zināšana un izmantošana, neprofesionāla sabiedrisko apspriežu vadīšana, izstrādājot dabas aizsardzības un teritorijas attīstības plānus, pretēji mērķi, neadekvātas kompensācijas un nepietiekams stimulants novadu sabalansētai attīstībai – šādi ir projekta pirmā posma galvenie secinājumi, par ko meža īpašnieki, dabas aizsardzības politikas īstenotāji un pašvaldību pārstāvji diskutēja.

Plašāka informācija par projektu: Aiga Grasmane (tāl. 29421875) un www.mezaipasniki.lv

Aiga Grasmane, projekta vadītāja

KONFERENCĒ DISKUTĒ PAR MEŽA ĪPAŠNIEKIEM AKTUĀLIEM JAUTĀJUMIEM

Konferences dalībnieku balsošanas rezultāti par ES turpmāko atbalstu

1. lpp.

Meža platībai ir tendence pieaugt

Meža inventarizācijas 3. cikla statistiskie dati rāda, ka meža platībai vēl joprojām ir tendence pieaugt. Tā ir 3260 milj. ha, mežainums ir 50,5%. Meža krājas dinamika rāda pieaugumu. Kopējais ikgadējais koksnes krājas pieaugums ir 8,3 m³/ha. “Koksnes pieaugums ir lielāks nekā izmantošanas apjomi. Diskusija varētu būt par meža struktūru, tas ir jautājums par meža apsaimniekošanas mērķiem saistībā ar ES klimata politikas mērķiem un CO₂ piesaisti. Mums jādomā perspektīvā vismaz līdz 2050. gadam,” atzīst lektors.

AUGOŠU KOKU CIRSMU IZSOĻU PĀRDOŠANAS REZULTĀTI

Izsoļu portālā www.mezabirza.lv rudens periodā rezultatīvi noslēgušās 27 izsoles, kurās veikti 602 solījumi. Kopējā izcērtamā krāja cirsma ir 27 046 m³ 116 ha platībā. Salīdzinot ar vasaru, izsoļu ir mazāk, bet koksnes cenas ir iepriekšējā līmenī vai nedaudz augstākas.

2018. gada septembra, oktobra un novembra cirsma cenu apskats:

- Skuju koku (skuju koki sastāvā vairāk par 80%) cirsma cenas svārstās no 56,68 līdz pat 61,04 EUR/m³, vidējā svērtā cena 58,06 EUR/m³;
- Jaukto cirsma (skuju koku īpatsvars 40–70 %) cenu svārstība ir no 42,45 līdz 60,43 EUR/m³, vidējā svērtā cena 50,11 EUR/m³;
- Lapu koku (valdošās sugas: bērzs, baltalksnis, apse un melnalksnis) cirsma no 23,92 līdz 50,69 EUR/m³, vidējā svērtā cena 37,30 EUR/m³.

Dēzija Gabrāne-Vidze, Mezabirza.lv

Tālāk Arvids Ozols analizēja meža un saistīto nozaru attīstības mērķus un rīcības virzienus. Prezentācija pieejama interneta vietnē www.mkpc.lkkc.lv.

ATBALSTS MEŽA ĪPAŠNIEKIEM

Par līdz šim meža īpašnieku paveikto Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam īstenotajiem pasākumiem informēja ZM Meža departamenta vecākā referente **Iveta Vaite**.

Pasākuma “Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā” īstenošana apakšpasākuma **Meža ieaudzēšana** ietvaros īstenoti projekti 2 935 ha platībā un 1 315 881 *euro* apjomā.

Visaktīvāk meža īpašnieki izmantojuši ES atbalstu apakšpasākumā **Ieguldījumi meža ekosistēmas noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai** (jaunaudžu retināšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, valdošās koku sugas nomaiņa). Īstenoti projekti 45 194 ha platībā un 10 870 015 *euro* apjomā.

Meža īpašnieki ar katru gadu arvien aktīvāk piesakās arī maksājumiem par saimnieciskās darbības ierobežojumiem meža *Natura 2000* teritorijās. 2008. gadā bija tikai 1 313 pieteikumi, saņemot kompensācijās 921 636 *euro*, bet 2017. gadā maksājumiem bija iesniegti jau 2 688 pieteikumi, kompensācijās saņemot 3 665 903 *euro*.

Vērtējums un ierosinājumi

Diskusijā **Žanis Bacāns**, *SODRA Latvia* mežsaimniecības direktors, atzina, ka mežiniekiem nevajadzētu censties saīdināt ES atbalsta apjomu ar atbalstu lauksaimniecībai. Tāpat nevajadzētu censties nopelnīt, jo reizēm grūti paredzēt patiesās izmaksas, pārējo naudu varētu

atvēlēt cita papildu apjoma īstenošanai. Savukārt **Jānis Knipšis** no mazo meža īpašnieku biedrības atzina, ka mazajiem meža īpašniekiem ES atbalsts ir būtisks un motivē sakopt savus īpašumus. Kā pozitīvu piemēru viņš minēja projekta atbalsta piešķiršanas sistēmu, kas dod priekšroku mazajiem meža īpašniekiem. Diskusijās vēl tika minēts, ka ES atbalstam varētu būt īsāks laika periods naudas saņemšanai pēc atskaišu dokumentu iesniegšanas, jo ne visiem meža īpašniekiem ir iespēja ieguldīt līdzekļus ilgākā laika periodā.

Nākamajā ES finanšu plānošanas periodā jāstāda daudz vairāk koku, jāsauglabā atbalsts jaunaudžu kopšanai un jācenšas uzturēt esošos ceļus mežu uguns apsardzības uzlabošanai.

Idejas atbalstam mežsaimniecībai

Klātesošie atzina, ka svarīgi nošķirt prioritārās lietas. Vairākums atzina, ka nākamajā atbalsta periodā jāatstāj tās lietas, kas līdz šim notikušas sekmīgi, piemēram, jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, neizmantoto zemju apmežošana. Nākamajā periodā varētu atbalstīt arī mazās mežizstrādes tehnikas iegādi. **Jānis Rozītis**, PDF Latvija direktors, minēja virkni lietu, kas būtu uzlabojamas, saņemot atbalstu par saimniekošanu aizsargājamās teritorijās, piemēram, atbalstīt brīvprātīgu dabas teritoriju veidošanu, egļu monokultūru nomaiņu u.c.

Izskanēja viedoklis, ka nevajadzētu subsidēt meža atjaunošanu, jo tas ir meža īpašnieka pienākums un ir gūti ienākumi, mežu nocērtot.

Klātesošie atzina, ka labi būtu, ja nākamajā atbalsta periodā meža īpašnieki varētu iegādāties mazgabarīta tehniku un darba instrumentus meža apsaimniekošanai kaut vai ar daļēju atbalstu.

Nozarei ir jāvienojas par prioritārām lietām, lai veiksmīgi iekļautos globālā procesa risināšanā.

Konferencē klātesošajiem meža īpašniekiem bija iespēja izteikt savu viedokli un balsot par nepieciešamo ES atbalstu turpmākajā ES atbalsta periodā, sākot no 2021. gada.

VIEDOKĻI PAR DABAS AIZSARDZĪBU

Klātesošie ar nepacietību gaidīja Dabas aizsardzības pārvaldes ģenerāldirektora **Jura Jātņieka** prezentāciju, lai uzdotu jautājumus par meža īpašniekiem sasāpējušiem jautājumiem saistībā ar aprobežojumiem meža apsaimniekošanai.

► 7. lpp.

◀ 6. lpp.

Sākumā lektors iepazīstināja ar situāciju valstī un aicināja sadarboties un meklēt kopīgo. Latvijā kopumā ir 689 ar likumiem vai Ministru kabineta noteikumiem apstiprinātas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, no kurām 333 iekļautas ES *Natura 2000* tīklā un aizņem 11,5% no Latvijas sauszemes teritorijas. Tas ir trešais zemākais rādītājs Eiropas Savienībā, tāpēc atlikušais dabas mantojums jāaizsargā īpaši atbildīgi.

Politiskā līmenī bieži runā par sadarbību un interešu sabalansēšanu, tomēr vienlaikus publiskajā informācijā telpā nereti izskan dabas saglabāšanai diametrāli pretēji viedokļi, kas neveicina nozaru sadarbību. Lektors atzina, ka bijušas viedokļu sadursmes, piemēram, NVO iniciatīva 100 kailcirtes Latvijas simtgadei, protestējot pret ZS ierosinātajiem grozījumiem Ministru kabineta "Noteikumos par koku ciršanu mežā".

Juris Jātnieks atzina, ka šādās situācijās risinājums būtu jāmeklē kopīgi: "Dabas vērtības pasaules attīstītākajās valstīs strauji sarūk, un to saglabāšanai ir pieaugoša tendence. Tāpēc ir pēdējais laiks izbeigt pret-nostatīt dabas saglabāšanu ekonomiskai attīstībai. Dabas aizsardzības pārvalde ir valsts iestāde un nekādā veidā nevar "radīt" naudu kompensācijām vai citiem bonusu mežu īpašniekiem. Materiālo atbalstu varam panākt tikai un vienīgi, kopīgi pārstāvētot meža īpašnieku intereses un visas sabiedrības dabas saglabāšanas vajadzības."

Ja visām pusēm būs izpratne, dabas aizsardzības prasības tiks ievērotas, nevis mēģināts tās apiet, piesaucot ekonomiskos zaudējumus, un ja visiem būs pieejama informācija un dabas dati, zudīs vajadzība no sabiedrības un to pārstāvošo NVO puses nodarboties ar "zaļo teroru". Maziņšies vajadzība stingri aizliegt, un var notikt sabalansēta saimnieciskā darbība. Sapratne varētu veidoties, mēģinot "iekārt otra korpēs".

Dabas kapitāls - Latvijas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Nākotnes vīzija

Lai gūtu labumu no dabas kapitāla, nepieciešama dabas vērtību inventarizācija – dabas skaitīšana. Tā ir iespēja izmantot papildu finanšu līdzekļus, ko plaši izmanto citās valstīs ar nosacījumu, ja ir inventarizētas dabas vērtības.

Lektors nākotnes vīziju saredz tādā veidā, ka meža nozare un dabas aizsardzības pārvaldība ir elastīga un vērsta uz sadarbību, ņemot vērā ekosistēmu pakalpojumu nozīmi gan tagad, gan nākotnei.

Nākotnē meža īpašniekiem par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem būtu jāsaņem adekvāta ikgadēja kompensācija, un meža īpašniekam būtu iespēja pārdot mežu valstij dabas saglabāšanai. Un valstī ir finansējums un tiesisks regulējums, lai atpirktu mežus tur, kur pastāv būtiski mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi.

Par kompensācijām viedokļi ir dažādi. Juris Jātnieks atbalsta ideju, ka nākamā atbalsta periodā meža īpašniekiem būtu

pieejams ikgadējais atbalsta maksājums par saimnieciskās darbības ierobežojumiem līdzīgi kā lauksaimniekiem ar nosacījumu, ja meža īpašnieks brīvprātīgi veic dabas vērtību apsaimniekošanu atbilstoši noteiktām prasībām.

Karstas diskusijas

Pēc prezentācijas izvērsās karstas diskusijas par to, ka aizsargājamās teritorijās, piemēram, GNP teritorijā lieguma zonā, noteikti saimnieciskās darbības ierobežojumi, kuru rezultātā no aprites tiek izņemti vairāki tūkstoši hektāri meža, un kompensācija nav adekvāta. Klātesošie pauda neizpratni, kāpēc aizsargājamās teritorijās meža īpašniekiem uzspiež apsaimniekot mežus ar tādām metodēm, kad mežs "sabrūk", radot zaudējumus. Izskanēja retorisks jautājums, vai mēs tiešām aizsargājam dabas vērtības, ja pilnībā ir aizliegta saimnieciskā darbība? Lektors atzina, ka dabas saglabāšana ir arī darišana. Uz jautājumu, vai Latvijā vajadzētu palielināt aizsargājamo teritoriju platības, lektors atbildēja, ka tas ir politisks lēmums, ko droši vien risinās pēc tam, kad būs zināmi dabas skaitīšanas rezultāti. Klausītāji pauda viedokli, ka prezentācijās bija gaidījuši vairāk citu modeļu piedāvājumu kompensācijām, iepazīstinot ar citu valstu pieredzi.

Klātesošie atzinīgi novērtēja meža nozares konferenci un iespēju izrunāt aktuālās tēmas, identificēt problēmas un atsevišķos gadījumos rast risinājumus klātienē, kā arī diskutēt par nepieciešamo ES atbalstu meža īpašniekiem.

Konferences prezentācijas pieejamas interneta vietnē www.mkpc.llkc.lv

Sarmīte Grundšteine, MKPC

PĒC PIEREDZES UZ IGAUNIJU UN

Decembra sākumā ar braucieni uz Igauniju un Somiju sākās Latvijas lauku attīstības programma (LAP) 2014.–2020. gadam apakšpasākuma “Saimniecību un mežu apmeklējumu nodrošināšana” īstenošana.

Braucieni organizēja LLKC Meža konsultāciju pakalpojumu centrs sadarbībā ar Latvijas Meža īpašnieku biedrību. Brauciena tēma – “Koksnes kā atjaunojamā dabas resursa loma bioekonomikā, inovatīvas un modernas koksnes pārstrādes tehnoloģijas, produktu izmantošanas iespējas”.

Igaunijā izmanto mazgabarīta tehniku

Apmeklējuma pirmajā dienā pa ceļam uz Somiju iepazīnāties ar Pērnavas meža īpašnieku apvienības pieredzi kooperācijā un mūsdienīgas, vidi saudzējošas koksnes ieguves tehnikas izmantošanu. Meža objektos apskatījām paštaisītas mazgabarīta (harvestera tipa) tehnikas pielietojumu meža kopšanas ciršu sākuma posmā, cērtot kokus līdz 15 cm diametrā un iegūstot papīrmalku un materiālu šķeldai.

Mazgabarīta teknikai nav vajadzīgi meža ceļi, ražība ap 30 m³ maiņā, stundā patērē divus trīs litrus degvielas, zāģēšanas un izvešanas izmaksas ir 35 EUR/m³. Daļībnieku secinājums bija, ka šādu tehniku varētu izmantot arī Latvijas meža īpašnieki, tomēr pie mums zāģēšanas un izvešanas izmaksas ir lētākas, aptuveni 18 EUR/m³.

Somijas meža īpašnieku asociācija

Somijā pirmajā dienā vairāk iepazīnāties izmaiņām likumdošanā un ietekmi uz meža apsaimniekošanu, kā arī ar Vides programmu. Mūs uzņēma MTK, kas ir lauksaimnieku un meža īpašnieku centrālā apvienība. Organizācija apvieno ap 317 000 biedru (lauksaimnieku un mežsaimnieku). Interesanti, ka lauksaimnieki organizācijā

Igaunijā kopšanas cirtēs izmanto mazgabarīta tehniku

Brauciena dalībnieki iepazīstas ar meža izstrādi Somijā un diskutē, kā tas sasauca ar likumdošanas un vides prasībām

var iestāties gan individuāli, gan kā apvienības, bet mežsaimnieki tikai kā apvienības.

Somijā agrāk visiem meža īpašniekiem bija jāstājas kādā no meža īpašnieku asociācijām (Somijā ir 70 asociācijas), kuras apvienotas reģionālajās asociācijās, kas ir centrālās asociācijas (MTK) biedri un pārstāv meža īpašnieku intereses vietējā, Eiropas un starptautiskā līmenī. Kaut gan tagad tā nav vairs obligāta prasība, daudzi meža īpašnieki uztic savu mežu apsaimniekošanu asociācijām.

Somijas meži

Somijā meži klāj 20 miljonus ha, kas ir 2/3 no Somijas kopējās platības. Somijā atrodas 10% no visiem Eiropas mežiem, ar tiem varētu noklāt visu Lielbritāniju.

Pēc Somijas nacionālā meža monitoringa datiem, koksnes krāja pēdējos gados ir būtiski palielinājusies. Galvenās sugas ir priede, egle un bērzs. Noteicošais faktors meža izmantošanā ir augošā celulozes rūpniecība, kurai vajag priedi un egli. Somijā 20% no mežu kopējās platības pieder meža īpašniekiem (pārsvārā pensionāriem), 20% lauksaimniekiem un 16% strādājošiem, valstij pieder tikai 24%. Meža īpašuma vidējā platība ir 30 ha, puse no tiem mazāk par 10 ha. Somijā populāra ir ģimeņu mežsaimniecība, meža īpašnieki paliek gados vecāki, līdz ar to mazāk vajadzības cirst mežu.

Katram asociācijas biedram ir pieejamas bezmaksas konsultācijas gan juridiskos jautājumos, gan arī meža apsaimniekošanas jautājumos. Somijā 80–90% mežsaimnieciskie darbi tiek organizēti ar asociāciju starpniecību. Meža īpašnieki katru gadu savos īpašumos investē vairāk nekā 50 miljonus euro, īpašniekiem pieejams arī valsts atbalsts jaunaudžu kopšanai.

Nodokļu politika ir savādāka, meža zeme nav apliekta ar nodokli. Mežizstrādes gadījumā tiek maksāts nodoklis 32% apmērā no koksnes pārdošanas cenas.

Tāpat kā citās valstīs, arī Somijā notiek diskusija par kailcirtes aizliegumu. Meži tiek apsaimniekoti aktīvi, ekonomiski, ekoloģiski un sociāli atbildīgi.

► 9. lpp.

SOMIJU

◀ 8. lpp.

Likumdošana un kompensācijas

Pirmais meža likums Somijā tika pieņemts 1886. gadā. Kopš tā laika tas ir mainījies vairākas reizes, atkarībā no sabiedrības vērtībām. Meža nozares likumdošanu ietekmē vairākas stratēģijas. To visvairāk ietekmē lauksaimniecības un vides ministrija, arī valsts meža dienests. Nacionālā meža stratēģija tiek aktualizēta ik pēc desmit gadiem. Pēdējā ir spēkā līdz 2025. gadam. Vīzija – ilgtspējīga meža apsaimniekošana ir labklājības priekšnosacījums. Savukārt mērķi izvirzīti, lai meži tiek apsaimniekoti aktīvi, ekonomiski, sociāli, ekoloģiski ilgtspējīgi un daudzveidīgi izmantoti. Bioloģiskās daudzveidības stratēģija ir saistīta ar starptautiskajiem nolīgumiem.

Aizsardzības programma *Mednis* ir vienīgā dabas aizsardzības programma, ar ko apmierinātas ir visas iesaistītās puses, tādā veidā nodrošinot brīvprātīgu meža aizsardzību. Programma, kuras ietvaros izmaksā kompensācijas meža īpašniekiem par saimnieciskās darbības ierobežojumiem, tiek finansēta no nodokļu maksātāju naudas.

Kompensācijas ir atkarīgas no tā, kādu apņemšanos brīvprātīgi uzņemies meža īpašnieks. Ja tā ir beztermiņa – tad aprēķinos ņem vērā zemes vērtību, krāju, negūtos ieņēmumus ilgtermiņā. Ja zeme

paliek īpašniekam, tad kompensācija ir par krāju un pieaugumu. Ja apņemšanās ir terminēta uz kādu laika periodu, tad kompensē negūtos ieņēmumus. Somi paši ar šo programmu lepojas.

Brauciena dalībnieki atzina, ka Somijas pieredze, ieviešot brīvprātības principu dabas vērtību aizsargāšanā, ir jāpārņem arī Latvijā.

Reģionālā meža īpašnieku asociācija

Apmeklējam arī reģionālo meža īpašnieku asociāciju Pirkannmā "*Metsänhoitoyhdistys Pirkanmaa*", kas nodarbojas ar mežu apsaimniekošanu un izejvielu nodrošināšanu bioenerģijas ražošanas vajadzībām Tampere pilsētai, kas ir stabils sadarbības partneris.

Pirkannmā asociācija ir viena no lielākajām. Tajā ir 30 algoti darbinieki, bet citās asociācijās – viens divi darbinieki.

Līdz 2015. gadam asociācijas saņēma valsts finansējumu, tagad lielāka nozīme uzņēmuma peļņai no saimnieciskās darbības, jo viss jānodrošina pašiem. Biedri maksā mazāku dalības maksu 140 *euro* gadā. Asociācijā lēmumu pieņem padome, ko veido paši meža īpašnieki. Asociācija ir starpnieks starp meža īpašnieku un pircēju. Ja īpašnieks grib cirst, asociācija sniedz gan lielo kompāniju, gan savu cenu piedāvājumu. Īpašnieks vienmēr var izvēlēties.

Asociācija arī pati var noteikt cenu, jo ir liels spēlētājs. Gadā cērt 500 000 m³, izcērt 70% no krājas. No 46 uzņēmumiem pērk ārpalpojumu, jo Somijā visi darbi tiek veikti uz līguma pamata. Asociācija gadā gatavo augsni 2000 ha platībā, iestāda 2,2 miljonus koku stādīņu, 2000 ha veic jaunaudžu kopšanu un 700 ha meža mēslošanu. Tā notiek ar helikopteru vienu vecuma klasi pirms cirtmeta. Mēslo ar minerālmēsliem, bet kūdras augsnēs – tikai ar pelniem. Meža apsaimniekošanas vajadzībām asociācijai ir sava datu bāze.

Mežā, kur veica kopšanas cirtes, tikām iepazīti ar mežizstrādes procesu, sortimentiem, ciršanas principiem. Ceļa vienā malā tika veikta kopšana 50 gadus vecā priežu audzē, kas paredzēta kā pēdējā kopšana pirms galvenās cirtes, savukārt ceļa otrajā pusē tika kopti divi nogabali, viens – ap 30 gadu vecs egļu nogabals, bet otrs bērzu nogabals. Egļu celmi uzreiz pēc nozāģēšanas tika apstrādāti pret sakņu trupi.

Tā kā likumdošana ir liberalizēta, notiek intensīva meža izstrāde. Brauciena dalībniekiem domas dalījās, un plānotās likum-

Jaudīgs šķeldotājs, kas pārstrādā izšķirotos materiālus ar smilšu piedevām

Viena no trim Tampere koģenerācijas stacijām

došanas izmaiņas pie mums Latvijā šķita tīrais sīkums salīdzinājumā ar Somiju.

Biokurināmā izmantošana

Apmeklējuma laikā dalībnieki iepazinās ar biokurināmā – šķeldas uzglabāšanas laukumiem, kā arī vienu no lielākajām siltuma un enerģijas ražošanas koģenerācijas stacijām Tampere reģionā. Agrāk arī Somija kā kurināmo izmantoja fosilo kurināmo dabasgāzi, bet šobrīd lielāks akcents ir likts uz enerģijas ražošanu no atjaunojamiem (koksnes) resursiem, izmantojot biomasu. Tampere attīstās, līdz ar to ir pieprasījums pēc šķeldas. Asociācijai sadarbība ar Tampere pilsētu ir ļoti svarīga, jo tā var prognozēti attīstīt kooperatīvu arī nākotnē.

Līdzīgi kā Latvijā, arī Somijā enerģētiskajai koksnei jākalst trīs vasaras – augustā ceļa malās un terminālī tiek uzsākti smalcināšanas darbi. Pirms apkures sezonas visa terminālī esošā koksne jau ir sasmalcināta un uzsāktas piegādes koģenerācijas stacijām. Enerģētiskā koksnes terminālī tiek piegādāta ar kravas automašīnām, ko nosver, laboratoriski nosaka arī koksnes mitrumu un piemaisījumu apjomu. Informāciju par gala rezultātiem piegādātājs saņem 10 dienu laikā.

Brauciena laikā Igaunijā un Somijā dalībniekiem bija iespēja salīdzināt meža apsaimniekošanu ar Latvijas pieredzi, diskutēt par lietām, ko varētu pārņemt arī pie mums.

Sarmīte Grundšteine, MKPC,
Mārtiņš Ailts, LMĪB

KONKURSA "SAKOPTĀKAIS MEŽS" APCEĻOŠANA 2. DAĻA

Latvijas Meža īpašnieku biedrības (LMIB) rīkotā konkursa meža īpašniekiem "Sakoptākais mežs" otrās kārtas vērtēšanas izbraukumos tika apmeklēti astoņi meža īpašnieki dažādos Latvijas reģionos. Šoreiz pastāstīsim par nākamajiem četriem meža īpašniekiem, ar kuriem tikāties vasarā un vērtētājam tur redzēto.

IERĪKOTAS DAŽĀDU KOKU SUGU PLANTĀCIJAS

Rēzeknes novada Rikavas pagasta īpašumā "Urbāni" saimnieko **Larss Georgs Hedlunds** (*Lars-George Hedlund*). Pēc tautības zviedrs, mežkopis ar bagātu pieredzi. Latvijā ir jau krietnu laiku, labi pārzina situāciju meža nozarē, zviedru uzņēmuma SIA *Bervik Skog* izpilddirektors. Īpašnieks ir zinošs, LMIB biedrs ar plašu skatījumu un redzējumu mežsaimniecībā. Īpašums 15,7 ha liels, tas saimnieka īpašumā ir aptuveni 10 gadus. Urbānos ir gan dabīgs, gan stādīts mežs, kas ir labi kopts. Saimnieks savā zemē izvēlēties veidot galvenokārt plantācijas mežus.

Iebraucot īpašumā, skatam paveras rindās un vienādos attālumos augoši dažādu koku sugu stādījumi. Meža īpašniekam patīk eksperimentēt. Stādītas ir dažādas koku sugas – Karēlijas bērzs, sudrabegle, lapegle, saldaiss ķirsis un ci-

Foto: no L. G. Hedlunda arhīva

L. G. Hedlunds seminārā par Karēlijas bērza audzēšanu Latvijā

tas. Ap stādījumiem ir ierīkots žogs, lai meža zvēri un bebrī tos nebojātu, jo plan-

tācija ir pie upes. Dabiskā mežā ir veikta kopšana. Tiekot piesaistīti arī ES fondi.

DOMĀJOT PAR MEŽA KOPŠANU NĀKOTNĒ

Alūksnes novada Zeltiņu pagasta saimniecības "Skudrukalni" saimnieks **Artis Taurmanis** ir diplomēts mežkopis, LMIB biedrs. Konkursam viņš pieteicās, lai parādītu savu izpratni meža apsaimniekošanā, izdošanos, kļūdas un domu veidot diskusiju par mežu kopšanu nākotnē. Artis apsaimnieko ap 200 ha meža. Īpašumā stādītas gan egles, gan bērzi, no tiem daži stādījumi ir

jau 19–25 gadus veci. Zīmīgi, ka dienā, kad viesojāties, Artis mūs sagaidīja pie vienas no jaunaudzēm, kas rūpīgi izkopta ar Eiropas Savienības (ES) atbalstu.

Saimnieks savas darbības sākumā īpašumā veicis nelielu kailciršu plānošanu, taču pēdējā lielā vējgāzē tam esot pārvilkusi svītru. Arta apsaimniekošanas pamatā ir kailciršu metode, izlases cirtes veiktas tikai atsevišķos gadīju-

mos. Saimnieks nocirstās platības atjauno ar sertificētu meža reproduktīvo materiālu, bet, kur iespējams, ļauj audzēm atjaunoties dabiski. Daļā meža īpašuma saimnieks atjaunojis grāvjus par saviem līdzekļiem, jo uzskata, ka mežā jāiegulda arī atpakaļ. Nākamgad vienā nogabalā plāno veikt meliorāciju, izmantojot projekta līdzekļus.

Stādījis arī melnalksni un ātraudzīgo apsi, taču no simt hibrīdapsēm dzīvas esot palikušas vien divpadsmit. Tās meža īpašnieks uzmanot ļoti. Viņa secinājums – bez iezogojuma hibrīdapsi stādīt nav jēgas.

Viesošanās laikā apskatījām arī laikus neizkoptu, izstīdžējušu bērzu audzi, kas ir pārāk blīva. Tagad gan bērzus retināt īpašnieks baidoties, jo var uznākt lietus, sals vai vējš, un tad visa audze būs kā zirga loki.

Kopšanas cirtes ar harvesteru

Īpašumā kopšanas cirtes tiek veiktas regulāri, pēc sajūtām, ja mežs to prasa. Kad viesojāties Arta īpašumā, aplūkojām bērzu audzi, kas šogad tikusi kopta ar VIMEK firmas daudzoperāciju mašīnu un pievedējtraktoru. Artis atzīst, ka šis harvesters no visiem iespējamiem variantiem ir pats mazākais un vieglākais meža traktors, kādu iespējams izmantot krājas kopšanas cirtēs.

Foto: no LMIB arhīva

Diskusijas par meža kopšanu nākotnē un izvešanas ceļa platumu

Īpašumā nav pieaugušu pāraugušu audžu, līdz ar to kailcirtes nav iespējamas.

Lauksaimniecībā izmantojamā zeme tiek izmantota lauksaimniecības mērķiem, pārējās zemes – mežsaimniecībai. Katrā vietā tiek stādītas piemērotākās koku sugas. Īpašumā tiek domāts arī par ainavu. Nopērkot īpašumu, tikusi saglabāta vecā mājvieta ar apkārt esošajiem stādījumiem. Pie mājas ir milzīgs ozols, turpat upe, kurā ir pīles un bebrī, kaļ dzenis, īsta paradīze. Īpašuma apsaimniekošana uzticēta pilnvarotam pārstāvim.

Māris Olte par saimnieku un īpašumu: “Larss Georgs Hedlunds ir kārtīgs meža saimnieks, līdzekļi ir, lai varētu stādīt mežu neizmantotās zemēs. Īpašuma pārvaldnieks rūpējas par jauno mežu. Īpašumā var redzēt racionālu piegājienu. Saule spīd, fotosintēze notiek, mežs aug. Tas burvīgums ir viņa lēmumos, kurā vietā kas aug. Bet uz vietas tu jūties, kā skatoties uz milža kājām. Kur viņš spers nākamo soli, to nevar zināt. Katram meža saimniekam īpašumā ir savs burvīgums. Kādam tā ir tikko stādīta jaunaudze, kādam tā ir Karēlijas bērzu plantācija, kādam meža vidū iekārtota atpūtas vieta vai meža zvēru barotava.”

Ar to var nozāgēt 24 – 26 cm resnus kokus.

“Mana interese bija saprast, kāds traktoram nepieciešams pievešanas ceļa platumš. Tiek reklamēts, ka tas iekļaujas 2,5 metros, tomēr reāli tie ir 3–3,5 m, jo traktoram, braucot pa nelīdzenu virsmu, krava zvalstās un apskādē kokus. Strēles garums, ko harvesters var aizsniegt, ir ap 4 m. Sanāk ceļiem izmantot 24–25% no ha, kamēr atļautais ir 20%. Ja grib paņemt no jaunaudzēm arī biomasu un darīt to ar harvesteru, tad pamežam ir jābūt iztīrītam, citādi operators neredz, ko zāgēt. Ir labi jāapsver, vai vērts ieguldīt kādus 100–120 EUR/ha pameža izvākšanai. Kā saka – ņemies un dari, bet pārdomā! Tas ir viens no variantiem, kā var kopt jaunaudzes, ja trūkst cilvēku,” secina Artis.

Artis pauž savu pārliecību: “Ja es neesmu Īrijā, tad jāstrādā šeit. It kā jau ir valsts atbalsts Latvijas cilvēkam, bet nevar konkurēt ar kapitālu, kas ir ārzemniekiem. Latvijā mēs izmantojam to, ko senči mums ir devuši. Kad lielākā daļa no meža ir nocirsta, tas cilvēks ņem un pārdod. Mana doma ir, ka vajadzētu mēģināt stāvēt uz savas zemes un kaut kādā veidā pacinīties, tad varbūt tie īpašumi paliks latviešu rokās. Tā ir mana pamatdoma – latvietim būt šeit.”

LABS PIEMĒRS PĒCTECĪBAI

Foto: no EXIB arhīva

Aivars Rubulis aizsardzībai pret meža dzīvnieku postījumiem izmantojis aitas vilnu

Mazsalacas novadā Skaņķalnes pagasta Reinātos saimnieko Aivars Rubulis. Saimnieks ir gados jauns meža īpašnieks. Aivars strādā pašvaldības uzņēmumā, vasarā nodarbojot ar laivu tūrismu. Mežs viņam nav lieliem ienākumiem, bet drīzāk kā vērtība.

Viņš vectēva īpašumu pārņēmis no tēva, tajā saimnieko kopš 2010. gada. Padomju laikos tas bijis kolhoza mežs. Īpašumā ir arī apmežojusies lauksaimniecības zeme, bijušās kolhoza siena pļavas, kur auglība maza un pamazām icaugušas priedītes un eglītes.

Labprāt uzklausa padomus

Savā meža īpašumā viņš darbojas saskaņā ar meža apsaimniekošanas plānu, īstenojot meža apsaimniekošanas darbus. Līdz šim meža apsaimniekošana notikusi, balstoties uz informāciju, kas pieejama plašsaziņas līdzekļos un drukātā veidā, kā arī piedaloties semināros. Šogad Aivars iestājies MPKS “Mežsaimnieks”, kas nodrošina speciālistu palīdzību un padomus meža apsaimniekošanā un plānošanā. Aivars labprāt uzklausa padomus un ir gatavs mācīties. Līdz šim apsaimniekošanas pasākumu īstenošanai ticis saņemts atbalsts no pašvaldības, VMD, LAD, kooperatīva un citiem. Arī viesošanās reizē mūs sagaidīja Mazsalacas domes priekšsēdētājs, sniedzot atbalstu sava novada meža īpašniekam.

Izmanto gan mākslīgo, gan dabīgo atjaunošanu. Šogad pirmo gadu tiek izmēģināta priežu audžu aizsardzība ar aitu vilnu. Ierodoties īpašumā, pārsteidza rūpība, ar kādu jaunie kociņi apstrādāti ar

aitu vilnu. Jaunaudžu kopšana veikta gan ar ES atbalstu, gan par saviem privātiem līdzekļiem. Lai nākotnē iegūtu kvalitatīvāku koksni, tiek veikta arī atzarošana. Laikus tiek domāts par nepieciešamo infrastruktūru un brauktuvju ierīkošanu meža tehnikai. Tā kā īpašums atrodas lielceļa abās pusēs, tas nav pasargāts no ziemassvētku eglīšu tīkotājiem, kas sarūgtina jauno saimnieku.

Aivars stāsta: “Tas ir mans tēva īpašums, gribējās to izkopt. Īpašumā darbojos no 2010. gada, sāku ar jaunaudzēm. Citā nogabalā iestādīju gan eglī, gan priedi. Egle icauga, bet priedes noēda meža zvēri. Ejot pa mežu, redzu, kur kaut kas ir izdarīts pareizi, tāpat redzu, kāda kļūda ir pieļauta. Tās turpmāk uz priekšu cenšos nepieļaut.

Jaunaudzes atzaroju, tā man ieteica mežzine. Rēķinājis gan, cik par bezzarainu baļķi var saņemt, vairāk neesmu. Šur tur, kur atzaroju, skatos, stumbrs ir pabojāts. Strādājot uz priekšu, redzu savas kļūdas. Piemēram – kociņi atstāti par biezu. Bet, no otras puses, – zvēri tik daudz nesagrauz.”

Mārcis Saklaurs raksturo meža īpašnieku: “Aivars ir labs piemērs pēctecībai un nodarbinātībai lauku reģionos. Aivara interese un iesaistīšanās visos darbos radīs vienu no sakoptākajiem meža īpašumiem Latvijā. Darāmā vēl ir daudz, bet uzsāktais ceļš liecina, ka mežs ir nonācis pareizās rokās.”

Jaunie meža īpašnieki aug kopā ar savu mežu. Katrs darbs sniedz zināšanas, ikviena pieļautā kļūda ļauj izdarīt pareizākus lēmumus nākotnē. Par to pārliecināts arī konkursa “Sakoptākais mežs 2018” finālists Aivars Rubulis.

LIELĀKAIS DARBS JĀIEGULDA JAUNAUDZĒS

Madars Kalniņš no Naukšēnu novada Krauju pagasta konkursam bija pieteicis 35 ha lielu meža īpašumu “Skudras”, kas sastāv no savulaik iegādātiem blakus esošiem īpašumiem “Skudras 1” un “Skudras 2”.

Madars ir meža īpašnieks ar stāžu, jo pirmo īpašumu iegādājies vēl skolas laikā. Šodien viņa īpašumā ir apmēram 1500 ha meža. Īpašnieks ir aktīvs LMIB biedrs, seko līdzi gan zinātnei, gan aktualitātēm mežsaimniecībā.

Galvenais īpašumu uzturēšanas mērķis ir mežsaimniecība. Saimnieciskā darbība ir intensīva, tiek veiktas gan galvenās cirtes, gan tikai mākslīgā atjaunošana ar egli un bērzu.

Prioritāte – jaunaudzēs

Īpašumā visi mežsaimnieciskie darbi, bet visvairāk jaunaudžu kopšana un atjaunošana, tiek veikti pēc principa – lai mežs veidojas pēc iespējas dabiski, reizē maksimāli produktīvi un kvalitatīvi. Madars uzskata, ka lielākais darbs jāiegulda jaunaudzēs, jo tad saimnieks var iegūt kvalitatīvu, pēc saviem ieskatiem veidotu mežu gan sugu sastāva, gan arī produktivitātes ziņā. Kopjot jaunaudzēs, tiek atstāti kvalitatīvākie un perspektīvākie kociņi. Madars savā īpašumā katru gadu jaunaudžu kopšanu veic vidēji 60 ha platībā, bet 2009. gadā ielānotais jaunaudžu kopšanas apjoms bija 100 ha.

Priekšroku dod dabiskai meža atjaunošanai

Atjaunojot izcirtumus vai apmežojot jaunas platības, tiek sagatavota augsne, lai kociņi dabiskā veidā sasējas, un tad pamazām tiek veidots jaunais mežs. Madars atceras: “Vienā no pirmajiem meža atjaunošanas pasākumiem, kad mākslīgi atjaunotai mežaudzei blakus izveidojās dabiski atjaunojušies platība, konstatēju, ka dabiski atjaunotajā platībā mežaudze bija izaugusies un izveidojusies labāk nekā stādītājā. Līdz ar to neredzu nedz mežsaimnieciskus, nedz kvalitātes, nedz ekonomiskus apsvērumus, kādēļ šajās auglīgajās augsnēs priekšroka būtu jādod mākslīgai atjaunošanai.” Madars savos īpašumos 80% mežaudžu atjauno dabiskā veidā. Madars uzskata: “Lai cik skaisti būtu priežu sili, manos īpašumos ir auglīgie augšņu tipi, tāpēc jāļauj augt tādām mežam, kāds šajā vietā ir piemērots.” Šogad īpašumā apmežots aptuveni 1,2 ha lauksaimniecībā neizmantojamā zeme.

Foto: no LMIB arhīva

Saimnieks priekšroku dod dabiskai atjaunošanai un baltalksnim

Runājot par meža apsaimniekošanas metodēm, Madars nebaidās arī eksperimentēt un izmantot priekšrocības attiecībā uz baltalkšņa audzēšanu, ko liela daļa meža īpašnieku uzskata par nevērtīgu koku sugu. Madars dažādos pasākumos savā meža īpašumā ir demonstrējis, ka viņa atjaunotās un kopētās baltalkšņu audzes 7–8 gadu laikā kopš iepriekšējā meža nociršanas jau ir sasniegušas 8–10 m augstumu. Tas liek aizdomāties par stereotipu, ka meža

īpašnieks var audzēt mežu tikai nākamajām paaudzēm. Madara rēķina, ka vēl pēc 10 gadiem viņš pats varēs iegūt ražu no šīs audzes.

Viesošānās laikā Madars mūs, arī profesionālus mežkopjus, pārsteidza, demonstrējot, kā izmanto modernu ierīci – dronu sava īpašuma apsekošanai un meža darbu koordinēšanai.

Sakārtota infrastruktūra

Pēdējo trīs gadu laikā īpašumā par saviem līdzekļiem veikta meliorācija, pat daļā pašvaldības un kaimiņa īpašumā, lai būtu iespēja novadīt ūdeņus. Tāpat tiek uzturēti arī koplietošanas ceļš. Vecās mājvietas saglabāšana, to atstājot tādu, kāda tā ir, kas vienlaikus kalpo gan bioloģiskajai daudzveidībai, gan kā mājvieta dažādām dzīvnieku un putnu sugām.

Madars Kalniņš Rūjienas apkārtnē iemantojis uzticama sadarbības partnera slavu. Viņš ir vadītājs Rūjienas meža īpašnieku apvienībai, kuras biedri izmanto Madara padomu, lai veiksmīgāk apsaimniekotu savus īpašumus. Tagad meža īpašniekam nepieciešams padoms, ko darīt un kā darīt, un kad ir labākais laiks plānotajām darbībām. 🌳

Madars Kalniņš sava meža apsekošanai izmanto dronu

Aprakstu sagatavošanai izmantota LMIB informācija.
Sarmīte Grundšteine, MKPC

SĒNE PRIVĀTĪPAŠUMU NERESPEKTĒ

Jebkurš meža īpašnieks augošā mežā vēlas saimniekot tā, lai mežs būtu ražīgs, kvalitatīvs un veselīgs. Tomēr meža vērtību var būtiski ietekmēt sēņu izraisītas slimības.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūta (LVMI) “Silava” veiktie pētījumi liecina, ka Latvijā egļu audzēs stumbra un sakņu trupi izraisošās sēnes – sakņu piepes (*Heterobasidion* spp.) – radītie zaudējumi galvenās cirtes aprites laikā vidēji sastāda 1000 eiro/ha, taču atkarībā no krājas un audzes inficētības pakāpes tie var sasniegt pat 4000 eiro/ha.

Sakņu trupe seko cilvēkam

Somu zinātnieks Kari Korhonens teicis, ka sakņu piepe soli pa solim mežā seko cilvēkam. Šī atziņa ļoti precīzi raksturo sēnes bioloģiju. Trupi izraisošā sakņu piepe izplatās ar sporām, inficējot svaigi zāģētus celmus un bojātas augošu koku saknes, kā arī ar micēliju, ja inficēto koku vai celmu saknes saskaras ar veselo koku saknēm.

Novācot mežā ražu, respektīvi, zāģējot kokus, paliek svaigi celmi; arī mežizstrādes tehnika var bojāt saknes un koka stumbru tuvu sakņu kaklam – visi šie faktori veicina trupi izraisošās sēnes izplatību. Sēnes sporas pamatā apdraud kokaudzi, ja mežizstrāde tiek veikta no aprīļa līdz novembrim.

Lai gan literatūras dati liecina, ka sēnes sporas var “aizceļot” pat 500 km attālumā, tomēr 99% izdalīto sporu sev piemērotu substrātu atrod līdz 100 m attālumā no sēnes auglķermeņiem. Celmi teorētiski var tikt inficēti arī ar divām sporām, un, tā kā 1 cm² sēnes auglķermeņa diennaktī izdala vairākus miljonus sporu, tad nav grūti izvērtēt, kā meža veselību var ietekmēt mežā atstāta izgāzta trupējusi egle, uz kuras stumbra divu gadu laikā attīstās vairāki simti sēnes auglķermeņu.

Trupes ierobežošana

Lai ierobežotu sakņu piepes izplatību mežizstrādes laikā, AS “Latvijas Valsts meži” no 2007. gada krājas kopšanas cirtēs celmu apstrādei izmanto Somijā ražoto bioloģisko preparātu *Rotstop*. Preparāts satur ar sakņu piepi “konkurējošās” – lielās pergamentsēnes (*Phlebiopsis gigantea*) sporas. Ja šīs sporas pirmās nonāk uz celma, sakņu piepes sporām ir daudz mazāka iespēja inficēt celmus. Bioloģiskais preparāts tiek izsmidzināts uz celma koka zāģēšanas brīdī. Jāatzīmē, ka apstrādāti tiek tikai skuju koku celmi,

Uz šīs izgāztās trupējušās egles tika atrasti vairāk nekā 400 sēnes auglķermeņu ar kopējo virsmas laukumu 2435 cm².

Lielās pergamentsēnes auglķermeņi uz priedes celma.

jo trupi izraisošās sēnes sporas lapu kokus praktiski neapdraud.

LVMI “Silava” pētījumi liecina, ka, izmantojot preparātu *Rotstop*, no *Heterobasidion* spp. infekcijas tiek pasargāti vidēji 82% priežu un 64% egļu celmu. Priežu celmos preparāta efektivitāte ir augstāka, jo priede ir lielās pergamentsēnes primārais saimniekaugs. LVMI “Silava” veic pētījumus, lai uzlabotu preparāta īpašības, respektīvi, efektivitāti ierobežot *Heterobasidion* spp. infekciju egļu celmos, kā arī lai atrastu Latvijas izcelsmes lielās pergamentsēnes izolātus (tīrkultūrā izdalīts sēnes micēlijs), ko perspektīvā varētu izmantot celmu apstrādē.

Jau šobrīd par diviem sēnes izolātiem ir saņemti patenti. Ja šie izolāti tiktu reģistrēti atbilstoši ES regulām un mūsu rīcībā būtu attiecīgās tehnoloģijas, tad perspektīvā celmi tiktu aizsargāti ar vietējās izcelsmes sēnēm. Protams, tiek veikti pētījumi, lai atrastu vēl efektīvākus sēnes izolātus un lai uzlabotu preparāta īpašības, pievienojot sporu suspensijai citu koksni noārdošo sēņu sugu sporas.

Apstrāde nelielās platībās

Nelielās platībās celmu apstrādi var veikt manuāli – apsmidzinot tos ar pārnēsāja-

miem dārzkopībā izmantojamiem pulverizatoriem vai uznesot suspensiju uz celma ar krāsotāja otu. Preparātu *Rotstop* iespējams iegādāties firmā “Baltic Agro”, (tāl. 29254276). Preparāta izmaksas ir 35 EUR par vienu 50 g iepakojumu. Ar šo preparāta daudzumu var pagatavot darba suspensiju, lai krājas kopšanas cirtes laikā apstrādātu celmus 0,5–2 ha platībā. Protams, preparāts nav lēts, taču, ja mežu apsaimnieko kooperatīvs un celmu apstrādi veic vairākos īpašumos, tad tas būs rentabls ieguldījums, turklāt ilgtermiņā rūpējoties par nākamajām koku paaudzēm.

Jāatzīmē, ka privātie meža īpašumi bieži ir uz bijušajām lauksaimniecības zemēm, kas pakļautas paaugstinātam sakņu trupes infekcijas riskam – tādā celmu apstrāde šajās platībās ir sevišķi aktuāla. Ja nav laika organizēt preparāta iegādi, var griezties arī LVMI “Silava” – Meža mikoloģijas un fitopatoloģijas laboratorijā (tāl. 26463738). Laikus sazinoties, celmu apstrādei eksperimentālos nolūkos atsevišķām nelielām platībām tiek nodrošināta sagatavotā suspensija. Par meža veselību jā rūpējas visiem, jo sēņu sporas nešķiro valsts un privātos celmus.

Lauma Brūna,
Astra Zaļuma, LVMI Silava

STĀSTS PAR LATVIJAS KOKU VILNU

Barkavas pusē dzīvo meistars **Ritvars Točs**, kurš no kokiem māk iegūt vilnu. No mūsu pašu parastajiem kokiem – blīgzņas, apses, liepas, ozola...

Lielākā daļa no mums ir dzirdējuši saskatu par septiņiem brāļiem – kraukļiem un viņu māsu, kura no nātrēm auda kreklus. Tomēr nav daudz dzirdēts par ļaudīm, kas šo praksi – iegūt šķiedru no nātrēm – būtu mēģinājuši realizēt praksē. Latvijā tās ir barkavietis Ritvars Točs.

Sācis ar nātrēm

Ritvars stāsta, ka ar nātrēm esot sācis. Pamodies kādā ziemas rītā pirms četriem gadiem un skaidri zinājis, ka jāiet un jāvāc nātres. Paļāvies savām sajūtām un tā arī darījis. Savācis krietnu klēpi nokalstu nātru un nesis mājās. Apcieņojuma laikā Ritvars rāda, kā notiek šķiedras iegūšana. Viņš paņem sauju sausu nātru, salauza, lai cietās daļas var vieglāk atdalīties, un izveido saujas resnuma saišķi. Tad nātres berzē pret speciāli izveidotu “rīvi”. Šī uzparikte līdzinās palielinātai gaļas āmuriša virsmai. “Zobi” iezāģēti biežā ozolkoka dēlī un to augšgals līdzens. Dēli ievieto katlā vai mucā, lai spaļi nelec uz visām pusēm. Šķiedru no nātrēm Ritvars iegūst nepilnu 10 minūšu laikā. Tā vēl ir sukājama, lai būtu mikstāka, lai tajā būtu pēc iespējas mazāk cieta daļiņu. Ritvars stāsta arī par nātru brīnumainajām īpašībām. Nātru šķiedru varot likt pie galvas, ja ir sāpes vai pulsācija, mazināt sāpošu ceļgalu kaites un gulēt uz nātru paladziņiem, lai vieglāk pārļautu saaukstēšanos. Nu jau Ritvars pārstrādājis ap 2 tonnām nātru un radījis arī agregātus darbu mehanizācijai.

Vilna no kokiem

Un kā tad ar kokiem? Apmeklētājiem Ritvars sagatavojis uzskates materiālu. Uz galda ir 11 dažādu koku vilna dažā-

Foto: no R. Toča arhīva

Nātres vilna,
balta kā sniegs.

Nātres ievākšana
aprīlī.

dās krāsās un katrai klāt no saukums. Katru materiālu var pataustīt un sajūto atšķirības. Materiāli ir daudzveidīgos brūni pelēkos toņos. Ozols, ābele un kārkls dod krietni brūna toņa šķiedru, savukārt liepas šķiedra ir pavisam gaiša. Koku šķiedras iegūšana aizņem ilgāku laiku. Koki sākotnēji jāiztur ūdenī. Vienkāršākais no paņēmieniem esot kokus atstāt pa ziemu zem ledus. Katrs entuziasts to vēl var paspēt izdarīt. Pavasarī miza viegli atdalās no koksnes. Tad tā pāris dienas paturama saulē, un miza gatava tālākai apstrādei. Savukārt šķiedru iegūst, no mizas atdalot lūksni. To plucinot, rodas koku vilna. Iegūto vilnu sukā, šķeterē un auž. Turpretī prieku šķiedru iegūst no atmirušām skujujām. Berzējot skujujas uz “rīves”, tās saiet vilnā.

Dažādi produkti

Ritvars izpētījis senos rakstus un sapratis, ka nekāds jaunatklājējs viņš neesot. Tas viss ir aprakstīts hronikās un vēstures

materiālos. Gan koku “rīves”, gan sukāšana uz eža kažoka, gan apģērba darināšana no viena pavediena vai aušana uz rāmja. Ritvars sagatavojis arī uzskatāmus paraugus. Var piemērit īstu zīļu vainagu, liepas šķiedras cepuri, uzvilkt ozolu šķiedras cimdu. Noausts paraugs no nātru šķiedras. Savukārt liepas šķiedra parādīta dažādās pārstrādes stadijās un dažādos materiālos. No praktiski izmantojamiem materiāliem Ritvars šobrīd piedāvā apses šķiedras apšējus. Tos veiksmīgi varot izmantot dažādu sāpju remdēšanai – gan muguras kaitēm, gan pietūkušām kājām. Ļaudis zvanot un atstādot katrs savu prieku pēc likstu pārvarēšanas, izmantojot koku vilnas materiālus. Vēl Ritvars piemin eksperimentus, kā pārbaudīta koku šķiedras stiprība, – esot savērpuši virvi un mēģinājuši vilkt ar auto. Viss kārtībā – no koku šķiedras varot veidot arī tauvas virves.

Ritvars netur sveici zem pūra, laiņi uzņem katru apmeklētāju un labprāt brauc ciemos pie interesentiem. Ritvaru var satikt Barkavas pagasta Stalīdzānos, Aiviekstes ielā 5. Pirms braukšanas gan labāk piezvanīt (25982083).

Autentisku zīļu vainagu piemērija arī Danuta Kiopa

BEBRU POPULĀCIJAS APSAIMNIEKOŠANA BALTIJAS JŪRAS REĢIONĀ

Bebri ir kontinentā lielākais grauzējs. Bebri ir absolūti veģetārieši un barojas tikai ar augu barību – koku zariem, mizu, lapām, ūdens un piekrastes lakstaugiem.

1937. gadā Kanādas bebrus introducēja Somijā, kur tie plaši izplatījās, ieceļojot arī Karēlijā (Krievija). Ir zināmi atsevišķi gadījumi par to ieviešanu rezervātos vai zoodārzos Polijā 20. gadsimta 30. gados, Austrijā 1976.–1990. gadā, Vācijā un Francijā 1975. gadā.

Eirāzijas bebrus, kas kādreiz bija plaši izplatīti Baltijas jūras reģionā, gadsimtu gaitā būtiski ietekmējusi cilvēku darbība. Bebru populācijai ir izdevies veiksmīgi atjaunoties, pateicoties aizsardzībai ar likumu un mērķtiecīgiem saglabāšanas un atjaunošanas paņēmieniem, tajā skaitā medību ierobežojumiem, reintrodukcijai un pārvietošanai, dabiskas izplatīšanās iespējām, zemes un ūdeņu aizsardzībai un dzīvotņu atjaunošanai. Tas ir pozitīvs piemērs sugas atgriešanās gadījumam savā areālā.

Bebru loma Baltijas jūras reģionā

Baltijas jūras baseina aizsardzība balstās uz iekšējo ūdeņu aizsardzību, jo vairākums slāpekli un fosforu saturošo savienojumu nonāk Baltijas jūrā ar upju noteci. Pasākumi šī piesārņojuma mazināšanai tiek veikti visā Baltijas jūras baseina teritorijā. Piesārņojuma daudzums lielā mērā ir atkarīgs no biogeoķīmiskajiem procesiem dabiskās un apsaimniekotās ekosistēmās, ko ietekmē klimats, zemes lietošanas veids, saimniekošanas paņēmieni un arī amfībisko zīdītāju, tajā skaitā Eirāzijas bebru aktivitāte.

WAMBAF projektā iesaistītajās valstīs bebru populācijas apsaimniekošana nenotiek intensīvi. Piemēram, Zviedrijā medību intensitāte ir lielāka par populācijas pieaugumu. Pastāv arī ieguvumi no bebru darbības (piemēram, dzeramā ūdens krājumu atjaunošana, barības bāzes veidošana zivīm un citiem dzīvniekiem, bioloģiskās daudzveidības uzturēšana, tecējuma uzturēšana ūdensšķirtnēs, atklātu vietu uzturēšana ainavā, erozijas samazināšana, piesārņojuma atdalīšana no virszemes un pazemes ūdeņiem u.c.). Ir svarīgi ņemt vērā nacionālās atšķirības starp valstīm un *WAMBAF* mērķus bebru postījumu mazināšanā. Bebru aizsprostu duālā ietekme uz meža ekosistēmām liek meklēt optimālus risinājumus.

Bebra nedarbi

Bebru postījumu mazināšana un ūdeņu aizsardzība

Mūsdienās bebrus uzskata par problemātisku sugu. Tie nodara postījumus mežiem un piegulošajām lauksaimniecības zemēm. Bebru aizsprostu būve, kanālu rakšana un koku gāšana var izraisīt lielu platību appludināšanu. Tas būtiski izmaina ūdenstilpes raksturu un izskatu un rada izmaiņas sugu sastāvā. Veidojot sev labvēlīgus apstākļus, bebri būtiski ietekmē citus augus un dzīvniekus. Bebri ir noteicoša suga dzīvotņu uzlabošanā, letječu palu samazināšanā, ūdens uzkrāšanā un piesārņojuma koncentrācijas mazināšanā galvenajās ūdenstecēs.

Ilgspējīga bebru populāciju apsaimniekošana ir atkarīga no bebru darbības

ietekmes uz vidi adekvāta novērtējuma, ņemot vērā lokālo dzīvotņu raksturojumu un ainavu. Tā kā bebru dīķi ievērojami izmaina dzīvotnes, svarīgi iegūt labākas zināšanas par ūdens kvalitāti (ieskaitot barības vielas) augšpus un lejpus aizdambētās vietas ūdenstecē, kā arī tuvāk un tālāk no aizsprosta, un šīs zināšanas Baltijas jūras reģiona valstīs patlaban nav pietiekamas.

Populāciju regulēšana ietver gan tehnisko līdzekļu izmantošanu un tiešu dzīvnieku piekļuves dzīvotnēm novēršanu, gan dzīvotņu apsaimniekošanu, manipulējot ar ūdens līmeni, kā arī skaita kontroli ar uzraudzītām medībām. Bebru medīšana (kvantitatīvā kontrole) *WAMBAF* valstīs nav intensīva. Taču neintensīvas medības rada kompensējošu dzimstību un tālāku populācijas pieaugumu. Tāpēc jāņem vērā bebru uzvedības un ekoloģijas īpatnības (piemēram, lēnais trīs gadu demogrāfiskās aprites cikls, piemērotu dzīvotņu ierobežotība u.c.).

Bebru medību aizliegums vai stingrs ierobežojums ne vienmēr ļauj izveidoties optimālai vietējās populācijas struktūrai un sasniegt pieļaujamo blīvumu. Ceļu, mākslīgu aizsprostu, caurteku, grāvju un nosusināšanas sistēmu aizsardzība ir saistīta arī ar sabiedrības drošību un veselību. Ar ūdensšķirtņu atjaunošanu un dabas tūrisma iespējām saistītie ieguvumi šķietami atsver bebru nodarītos zaudējumus, tomēr potenciālie konflikti daļā valstu ir jārisina, lai nodrošinātu mierīgu un uz abpusēji pozitīvu mijiedarbību balstītu cilvēku un bebru līdzāspastāvēšanu.

Izmantota informācija no *WAMBAF* (*Water Management in Baltic Forests – Ūdens apsaimniekošana Baltijas mežos*) projekta.

Ilgvars Briedis, MKPC

INTERESANTI FAKTI PAR BEBRIEM

Bebri daļu savas dzīves pavada ne tikai uz sauszemes, bet arī ūdenī. Bebri aizsprostus būvē, lai veidotu dīķus, kas nodrošina aizsardzību pret plēsējiem un vieglu piekļuvi barībai ziemā. Bebri aktivitātes veic naktīs un spēj paveikt iespaidīgu darbu, pārvietojot dūņas un akmeņus ar priekšējām, bet zaru un stubru daļas nest, turot starp priekšzobiem.

Bebru ģimene parasti sastāv no pieaugušu vecāku pāra un vienas vai divām jauno dzīvnieku paaudzēm. Jaunie bebri nepārojas, to dara tikai vecākais pāris un rada vienu metienu gadā. Vēlā pavasarī divus gadus vecie bebrēni atstāj ģimeni un nākamajā gadā veido paši savējo, šāda sistēma ļauj ģimenei izvairīties no pārtikas resursu trūkuma un tuvradnieciskas krustošanās.

INTERESANTS MEDĪBU MUZEJS SOMIJĀ

Somijas medību muzejs, kas atrodas Riihimaki, ir lielākais informācijas un izglītības centrs šajā reģionā un visā Somijā. Muzeja pirmsākumi ir kopš 20 gadsimta 30. gadiem, kad to izveidoja vietējā mednieku asociācija. Muzejs visu laiku attīstās un pilnveidojas.

Muzejā šobrīd ir skatāmi dažādu mākslinieku darbi, kas saistīti ar Somijas faunu un medniecību. Lai to izveidotu, pirms tam tika organizēts konkurss un veikta darbu atlase.

Viena izstādes telpa veltīta vietējam medniekam Jako Jannejam. Tajā izstādītas medību trofejas no visas pasaules. Medniekam patlaban ir 79 gadi, un viņš medī vēl joprojām.

Muzeja pastāvīgā ekspozīcija sniedz vispārēju ieskatu par desmit tūkstošiem gadu ilgu Somijas medību vēsturi – periodu, kurā medības attīstījās no līdzekļu iegūšanas iztikai līdz brīvā laika pavadīšanai. Piemēram, vigvams Somijas ziemeļos kalpojās kopš akmens laikmeta līdz pat 19. gadsimtam. Šajā reģionā attīstība notikusi ļoti lēni. Vigvamus somi reāli izmantojuši līdz pat 20. gadsimtam, bet pēdējo 100 gadu progress darījis savu.

Muzejā ir daudz dažādu izbāzeņu. Izbrīnīja daudzās introducētās dzīvnieku sugas. Starp tām bija arī stirnas, kas pie mums ir plaši sastopamas. Tās kādreiz bijušas Somijā, bet klimatisko apstākļu dēļ, kas kļuviši aukstāki, izzudušas. Tagad Somijā tās sastopamas atkal.

Tikpat interesants stāsts ir par meža cūkām. Kādreiz, intensīvi medījot, somi visas meža cūkas bija izšāvuši. Ilgu laiku Somijā meža cūku populācija turējusies ap 240–400. Pēdējo trīs gadu laikā populācija ir desmitkārtšojusies, un tagad tā ir 3 000–5 000. Tagad diskusija, līdzīga kā pie mums, notiek par vilkiem – vai meža cūku skaitu turēt kaut kādos rāmjos vai laist augstāk. Diskusija bijusi arī par aļņiem. Somijā tie ir nepilni trīs aļņi uz 1000 ha, kas būtu optimāli.

Salīdzinot ar mūsu apstākļiem, cipars liekas fantastisks, bet Somijā tas ir atkarīgs no reģiona. Somijas ziemeļos, kur intensīvāk tiek izstrādāts mežs, diezgan liela problēma ir jaunaudžu postījumi. Līdzīgi kā pie mums notiek diskusijas starp medniekiem un zemju īpašniekiem par optimālo aļņu skaitu. Somijas austrumos ir savādāk. Tur vairāk ir lāču un vilku, kas ienāk no Krievijas, līdz ar to aļņu skaits ir mazāks. Somijā vilkus medī tāpat kā pie mums – noteiktās robežās.

Somijā lielākā daļa ir introducētās ziemeļbriežu sugas. Muzejā redzami ziemeļ-

briežu priekšteči, kas Somijas ziemeļos dzīvojuši kopš seniem laikiem. Līdz mūsdienām saglabājušies ap 200 eksemplāru un tie tiek turēti atsevišķā norobežotā teritorijā, lai nesajauktos ar jaunāko populāciju.

Ja kādreiz gadās braukt uz Somiju, var ieteikt apmeklēt šo muzeju: *Tehtaankatu 23 A, Riihimäki 11910, Finland*, tālr.+358 19 722294. Iepriekš gan vēlams pieteikt vizīti.

Sarmīte Grundšteine, MKPC

LĻKC MEŽA KONSULTĀCIJU PAKALPOJUMU CENTRS

Rīgas iela 34, Ozolnieki,
Ozolnieku pag.,
Ozolnieku nov. LV3018
Tālr. 63050477, fakss 63022264
e-pasts: mkpc@mkpc.llkc.lv
www.mkpc.llkc.lv

Vieta	Vārds, uzvārds	Tālrunis
Sigulda	Laila Šestakovska	28323647
Liepāja	Artis Skudra	29285111
Saldus	Maruta Pragulbicka	20222041
Krāslava	Jānis Dzalbs	26459513
Limbaži	Jānis Zvaigzne	28307178
Ludza	Ludvigs Karvelis	29411165
Madona	Mairita Bondare	28381176
Preiļi	Astrīda Rudzīte	26410476
Rēzekne	Viktors Jurčenko	28692818
Iecava	Agris Kauliņš	26498315
Aizkraukle	Jānis Sēlis	26534704
Jēkabpils	Jānis Sēlis	26465432
Jelgava	Kārlis Folkmanis	29363016
Gulbene	Ilgvars Briedis	26314426
Kuldīga	Valdis Usne	26438175
Talsi	Valdis Usne	26438175
Valmiera	Andris Vīrs	26108426
Apmācību centrs "Pakalniēši"	Danuta Kiopa	26141853

Izdevējs: SIA LĻKC Meža konsultāciju un pakalpojumu centrs,

Izdevumu iespēšanai sagatavoja **Sarmīte Grundšteine,**

tālr. 63050477, mob. 29133563

Makets: Dzintars Melnis

Adrese: Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag., Ozolnieku nov. LV-3018

